

Міжнародная федэрацыя “Una Voce”

Пазіцыя № 7

ЛІТУРГІЧНАЯ РОЛЯ ЛАЦІНСКАЙ МОВЫ

ЧЭРВЕНЬ 2012

3 прадмовы да серыі

Міжнародная федэрацыя “Una Voce” прапануе гэтыя артыкулы для заахвочвання і ажыўлення дыскусій накіраваўшы Імшала 1962 года сярод каталікоў, “прывязаных да старажытнай лацінскай літургічнай традыцыі”, і іншых асобаў, зацікаўленых літургічным аднаўленнем Касцёла. Іх не варта ўспрымаць як персанальную ці маральную крытыку тых, хто сёння прымае ці абараняе рэформы, якія тут падвяргаюцца крытыцы, або тых, хто рабіў гэта раней. Пры складанні гэтых артыкулаў мы прынялі працоўнае дапушчэнне, што нашыя браты-каталікі дзейнічаюць у добрай веры, але таксама што нягледзячы на гэта існуе неабходнасць у жывой і падтрыманай сур’ёзнымі аргументамі дыскусіі, калі тыя, хто дзейнічае ў добрай веры, хочуць рабіць гэта таксама ў святле правільнага разумення праблем.

Аўтары артыкулаў застаюцца ананімнымі, таму што артыкулы не з’яўляюцца плёнам працы адной асобы, а таксама таму, што мы хацелі б, каб іх ацэньвалі на падставе зместу, а не аўтарства.

Меркаванні, выкладзеныя ў гэтых артыкулах, Міжнародная федэрацыя “Una Voce” па-корна прадстаўляе на суд Касцёла.

Літургічная роля лацінскай мовы: кароткі змест

Ад самых ранніх часоў лацінская мова з’яўляецца нарматыўнай мовай літургіі, а таксама абсалютнай большасці настаўніцкіх дакументаў і заканадаўства у Лацінскім Касцёле. Вучэнне св. Яна XXIII у апостальскай канстытуцыі *Veterum sapientia* падкрэслівае значэнне лацінскай мовы як універсальнай, нязменнай і годнай. Пашырэнне з’явы міграцыі ў апошнія дзесяцігоддзі надало ўніверсальнасці лацінскай мовы асаблівую важнасць. Яна застаецца галоўнай мовай культуры і духоўнасці Лацінскага Касцёла. Як сказаў св. Ян Павел II, нават там, дзе людзі слаба ведаюць гэтую мову, яе выкарыстанне ў літургіі можа даць пачатак “глыбокаму адчуванню Эўхарыстычнай Таемніцы”, паколькі яна можа паспрыяць перадачы велічнага характару і важнасці літургічнай падзеі. Таму асабліва ў кантэксце правільнай літургічнай фармацыі лацінская мова з’яўляецца не бар’ерам для ўдзелу, а дапамогай. Папа Бенедыкт XVI прасіў, каб семінарыстаў вучылі цэлебраваць літургію на лацінскай мове, і адзначаў, што вернікаў таксама можна навучыць многім тэкстам і спевам.

Каментарыі можна дасылаць на адрас

positio@fiuv.org

ПАЗІЦЫЯ № 7: ЛІТУРГІЧНАЯ РОЛЯ ЛАЦІНСКАЙ МОВЫ

Уводзіны

1. Сувязь паміж літургічнай традыцыяй Захаду і лацінскай мовай надзвычай цесная. Пераклад нарматыўнага лацінскага тэкста рымскай літургіі на шэраг нацыянальных моў для літургічнага выкарыстання па выбары, як гэта адбываецца ў звычайнай форме рымскага абраду, даволі істотна адрозніваецца ад устанаўлення, напрыклад, копцкай або царкоўнаславянскай моў у якасці літургічных для пэўных мясцовых Касцёлаў, як гэта характэрна для Усходніх Касцёлаў¹. У сціслым сэнсе мовай літургіі лацінскага абраду, нават у яго звычайнай форме, застаецца лацінская мова².
2. Гэты артыкул мае на мэце прадставіць значэнне лацінскай мовы не толькі ў нарматыўных тэкстах літургіі, але і ў самой яе цэлебрацыі. Многія каталікі сёння не сустракаюцца з лацінскай літургіяй, і пра аргументы на яе карысць трэба сказаць яшчэ раз. Пытанне замены лацінскіх чытанняў народнымі перакладамі, што ў ціхай Імшы (*Missa lecta*) дазваляе інструкцыя *Universae Ecclesiae*³, трэба разглядаць асобна. Тут мы закранём больш фундаментальнае пытанне самога разумення ненароднай літургічнай мовы — лацінскай.
3. Здаецца, што лацінская літургія Захаду была не перакладзена з іншай мовы, а ўкладзена ў пэўны вельмі ранні, хоць і не ўстаноўлены дакладна час⁴. Св. Гілярый⁵, св. Тамаш Аквінскі⁶ і многія іншыя⁷ звязвалі сакральную ролю лацінскай мовы, нароўні з грэцкай і габрэйскай, з яе выкарыстаннем пры напісанні тытула на Крыжы. Як было сказана ў Пазіцыі № 5⁸, рымская літургія карысталася своеасаблівым, хрысціянскім варыянтам лацінскай мовы, які, у адрозненне ад вельмі складанай лацінскай мовы вялікіх язычніцкіх пісьменнікаў, ні ў якім разе не быў той лацінскай мовай, на якой размаўлялі ў жыцці і якая сама па сабе адрознівалася ў розных частках Рымскай імперыі. Таксама не ўсе жыхары Заходняй імперыі шпарка размаўлялі на лацінскай мове, тым

¹ Пар. інструкцыя *Varietates legitimae* (1994), 36: “Працэс інкультурацыі не прадугледжвае стварэння новых сем’яў абрадаў; інкультурацыя адказвае на патрэбы асобнай культуры і вядзе да адаптацыі, якія ўсё яшчэ застаюцца часткай рымскага абраду”. Цытаваны фрагмент заканчваецца зноскай на прамову св. Яна Паўла II да пленарнага пасяджэння Кангрэгацыі Божага культу і дысцыпліны сакрамэнтаў 26.01.1991, № 3: AAS 83 (1991), 940 (часткова): “Пад інкультурацыяй таксама не маецца на ўвазе стварэнне альтэрнатыўных абрадаў”.

² Пар. Кодэкс кананічнага права, 928: “Эўхарыстычная цэлебрацыя павінна выконвацца на лацінскай мове або на іншай мове пры ўмове, што літургічныя тэксты [на ёй] законна зацверджаны” (“Eucharistica celebratio peragatur lingua latina aut alia lingua, dummodo textus liturgici legitime approbati fuerint”).

³ *Universae Ecclesiae*, 26.

⁴ Несумненна, гэта адбылося перад заканчэннем пантыфікату Папы Дамаса (366–384); св. Амбразій, “De Sacramentis” 4.5.21ff.

⁵ Св. Гілярый Піктавійскі (+366), “Tractatus super Psalmos”, prol. 15 (CSEL 22.13): “...таямніца Божай волі і чаканне благаслаўлёнага Валадарства прапаведуецца асабліва на гэтых трох мовах. Гэта тлумачыцца дзеяннем Пілата: ён напісаў “Пан Езус Хрыстус, кароль Юдэйскі” на гэтых трох мовах”. Пар. Ян 19:19–20: “Пілат жа зрабіў надпіс віны і змясціў на крыжы. Было ж напісана: “Езус Назаранін, кароль Юдэйскі”. Гэты надпіс чыталі многія з юдэяў, бо месца, дзе ўкрыжавалі Езуса, было блізка ад горада. І напісана было па-габрэйску, па-лацінску і па-грэцку”.

⁶ Св. Тамаш Аквінскі, “Super Sent”, Lib. 4, d. q. 2, a. 4, qc. 3 expro: “Няхай будзе вядома, што з цэлебрацыі Імшы, дзе паўторна прадстаўляецца Мука, выкарыстоўваюцца пэўныя грэцкія словы... пэўныя габрэйскія [словы]... і пэўныя лацінскія [словы]... бо на гэтых трох мовах быў напісаны тытул на Хрыстовым Крыжы”.

⁷ Fr Uwe Michael Lang, “The Voice of the Church at Prayer: Reflections on Liturgy and Language”, San Francisco: Ignatius Press, 2012, с. 48–50, 143–144.

⁸ Пазіцыя № 5, “Выкарыстанне Вульгаты і старажытных лацінскіх Псалтыроў”.

больш тья, што жылі па-за гарадамі⁹. Касцёльная лацінская мова была ўніверсальнай, а не мясцовай мовай і істотна адрознівалася ад зразумелай народнай мовы. Менавіта літургіяй на гэтай мове св. Патрык евангелізаваў ірландцаў, якія не размаўлялі на лацінскай мове, св. Аўгустын Кентэрберыйскі — англічанаў, а св. Баніфацый — немцаў.

Практычныя перавагі лацінскай мовы

4. Разважаючы над традыцыяй выкарыстання лацінскай мовы, св. Ян XXIII цытаваў яе практычныя перавагі, згаданыя Папам Піем XI:

...каб Касцёл мог ахапіць усе народы і каб ён мог трываць да канца часоў, яму патрэбна ўніверсальная, нязменная і ненародная мова¹⁰.

Калі б Касцёл проста выкарыстоўваў актуальныя мясцовыя мовы, то з-за вялізных перыядаў часу і геаграфічнай прасторы, якія Касцёл — знаходзячыся ва ўнікальнай для ўсіх людскіх устаноў сітуацыі — мусіў ахапіць, стварылася б замяшанне. Хоць заканадаўчая і тэалагічная лацінская мова цягам стагоддзяў развівалася, сённяшнія лацінскія філолагі ў цэлым могуць зразумець творы людзей Касцёла з кожнага перыяду яго існавання і з кожнай часткі свету, калі толькі яны пісалі на лацінскай мове. Гэтая ўніверсальнасць з'яўляецца не менш каштоўнай для літургіі, паколькі яна дазваляе яднаць краіны і стагоддзі адной літургіяй альбо цесна звязанымі абрадамі і звычаямі ў межах лацінскага абраду. Такім чынам, надзвычайная форма рымскага абраду не мае патрэбы ў перыядычным паўторным перакладзе і служыць падкрэсліванню еднасці Касцёла ў малітве на прасторах месца і часу.

5. Асабліва ў кантэксце масавай міграцыі, якая прывяла да таго, што асобныя людзі і цэлыя супольнасці маюць цяжкасці з афіцыйнай мовай іх новай айчыны, а таксама да пастаяннай праблемы моў меншасці, надзвычайная форма рымскага абраду мае перавагу, апісаную св. Янам XXIII:

Па сваёй прыродзе лацінская мова найбольш надаецца для спрыяння кожнай форме культуры сярод народаў. Яна не выклікае зайздрасці. Яна не аддае перавагу ніводнай нацыі, але праяўляе аднолькавую бесстароннасць да ўсіх і лёгка прымаецца ўсімі¹¹.

⁹ Св. Аўгустын: “Гэта цудоўна, што карфагенскія хрысціяне называюць сам хрост не чым іншым, як збаўленнем, а сакрамэнт Цела Хрыстовага не чым іншым, як жыццём” (“Прабачэнне, справядлівыя заслугі за грахі і хрост немаўлятаў”, 1.24.34); пар. св. Аўгустын, Пасланне 84 і 209.3, пра патрэбу літургіі на карфагенскай мове.

¹⁰ Св. Ян XXIII, апостальская канстытуцыя *Veterum sapientia*, 4: “Etenim Ecclesia, ut quae et nationes omnes complexu suo contineat, et usque ad consummationem saeculorum sit permansura..., sermonem suapte natura requirit universalem, immutabilem, non vulgarem”. Цытата з Пій XI, апостальскае пасланне *Officiorum omnium* (1922), 452. Пар. Пій XII, энцыкліка *Mediator Dei* (1947), 60: “Традыцыйнае выкарыстанне лацінскай мовы ў значнай частцы Касцёла з’яўляецца яўным і прыгожым знакам еднасці, а таксама эфектыўным супрацьдзем для любога скажэння дактрынальнай праўды” (“Latinae linguae usus, ut apud magnam Ecclesiae partem viget, perspicuum est venustumque unitatis signum, ac remedium efficax adversus quaslibet germanae doctrinae corruptelas”).

¹¹ *Veterum sapientia*, 3: “Suae enim sponte naturae lingua Latina ad provehendum apud populos quoslibet omnem humanitatis cultum est peraccommodata: cum invidiam non commoveat, singulis gentibus se aequabilem praestet, nullius partibus faveat, omnibus postremo sit grata et amica”.

У гэтым сэнсе яна з'яўляецца натуральнай абаронай супраць небяспекі, пра якую ідзе мова ў інструкцыі *Varietates legitimae*, паводле якой мноства моў малітвы прывядзе да таго, што:

...хрысціянская супольнасць будзе скіраванай унутр сябе, а інкультурацыя будзе выкарыстоўвацца для палітычных мэтаў¹².

Лацінская мова і хрысціянская культура і пабожнасць

6. Папа Павел VI пашырыў згаданыя вышэй практычныя разважанні пра лацінскую мову, напісаўшы:

Бо ў Лацінскім Касцёле гэтая мова з'яўляецца шчодрай крыніцай хрысціянскай цывілізацыі і вельмі багатым скарбам пабожнасці¹³.

7. Лацінская мова з'яўляецца “шчодрай крыніцай хрысціянскай цывілізацыі”, таму што гэтая мова (амаль усіх) літургічных тэкстаў Лацінскага Касцёла: ад Рымскага Канона да тэкстаў грыгарыянскага спеву і малітваў, якія складаліся цягам стагоддзяў, а таксама тэалагічных і шматлікіх іншых прац са сферы культуры (напрыклад, музычных твораў), якія адчулі іх уплыў і самі ўплывалі на іх. Такім чынам, лацінская літургія мае нязмерную каштоўнасць для хрысціянскай культуры, і ніводзін нават самы добры пераклад не можа яе замяніць¹⁴.
8. Яна з'яўляецца “вельмі багатым скарбам пабожнасці” па аналагічнай прычыне: таму што шмат у чым менавіта праз разважанне лацінскіх тэкстаў, біблейных і літургічных, а таксама лацінскіх каментарыяў да гэтых тэкстаў Лацінскі Касцёл цягам стагоддзяў развіваў сваё духоўнае жыццё¹⁵. Зноў жа, пераклад не можа замяніць тых самых словаў Лацінскага Псалтыра або Песні песняў, якія далі пачатак каментарыям св. Аўгустына, св. Бэрнарда з Клерво і многім іншым каментарыям, якія маюць вялікае значэнне для тэалогіі і духоўнасці Лацінскага Касцёла.

¹² *Varietates legitimae*, 49. Кантэкст дадзенай цытаты гл. у *Varietates legitimae*, 7: “Аднак у некаторых краінах, дзе суіснуюць некалькі культур, асабліва ў выніку іміграцыі, неабходна ўлічваць праблемы, якія разам з гэтым паўстаюць (пар. ніжэй № 49)”. Зноў звяртаючыся да гэтай праблемы, інструкцыя працягвае ў № 49: “У некаторых краінах ёсць некалькі культур, якія суіснуюць і часам уплываюць адна на адну так, што гэта вядзе да паступовага стварэння новай культуры, хоць часамі яны стараюцца пацвердзіць сваю ўласную ідэнтычнасць і нават супрацьпастаўляюцца адна адной, каб падкрэсліць сваё існаванне. Часам здараецца, што традыцыі могуць мець крыху большы інтарэс, чым проста фальклорны. Біскупская канферэнцыя павінна даследаваць кожны выпадак індывідуальна і асцярожна: яны павінны паважаць багацце кожнай культуры і тых, хто гэтыя культуры абараняе, але яны не павінны ігнараваць альбо занябдоўваць культуру меншасці, з якою яны не знаёмыя. Яны павінны ацаніць рызыку таго, што хрысціянская супольнасць будзе скіраванай унутр сябе, а інкультурацыя будзе выкарыстоўвацца для палітычных мэтаў”.

¹³ Св. Павел VI, інструкцыя *Sacrificium laudis* (1968): “...in Ecclesia Latina christiani cultus humani fons uberrimus et locupletissimus pietatis thesaurus”.

¹⁴ Гэта было падкрэслена ў петыцыі, якую ў 1971 годзе інтэлектуалы і дзеячы культуры Англіі і Уэльса накіравалі Папу Паўлу VI, што прывяло да надання “англійскага індульта” ў 1971 годзе. Сярод іншага, у петыцыі было сказана: “Абрад, пра які ідзе мова, і яго цудоўны лацінскі тэкст натхнілі таксама бясцэнныя дасягненні ў мастацтве: не толькі містычныя працы, але і творы паэтаў, філосафаў, музыкаў, архітэктараў, мастакоў і скульптараў усіх краін і эпох. Таму ён належыць як людзям Касцёла і фармальным хрысціянам, так і паўсюднай культуры”.

¹⁵ Гэта справядліва ў кантэксте традыцыйнай лацінскай мовы рымскай літургіі, якая ўключае ў сябе Вульгату і старажытныя лацінскія Псалтыры. Гл. Пазіцыя № 5, “Выкарыстанне Вульгаты і старажытных лацінскіх Псалтыроў”.

Выкарыстанне лацінскай мовы ў літургіі

9. Застаецца пытанне таго, якое значэнне мае ўдзел у літургіі, цэлебраванай на лацінскай мове, для вернікаў, якія, магчыма, не вывучалі яе. Пра тое, што такая практыка сапраўды мае сэнс, паслядоўна кажа вучэнне і практыка Касцёла. Пасля пацвярджэння ролі лацінскай мовы ў літургіі, якое даў св. Ян XXIII¹⁶, канстытуцыя Другога Ватыканскага сабору пра святую літургію *Sacrosanctum concilium* кажа проста:

У лацінскіх абрадах захоўваецца выкарыстанне лацінскай мовы, за выключэннем выпадкаў, вызначаных мясцовым правам¹⁷.

Тое, што выкарыстанне народных моў разглядалася як саступка ў спецыфічных умовах, можна бачыць з інструкцыі Святой Кангрэгацыі абрадаў *In edicendis*¹⁸, якая была апублікавана ў хуткім часе пасля *Sacrosanctum concilium*¹⁹. Папа Бенедыкт XVI жадае, каб семінарысты не толькі разумелі лацінскую мову ў межах свайго навучання, але і маглі выкарыстоўваць яе ў літургіі, калі прымуць пасвячэнні, заўважаючы, што і саміх вернікаў можна навучыць лацінскім малітвам і спевам²⁰.

¹⁶ *Veterum sapientia*, 11, 2: “Выконваючы сваю айцоўскую апеку, яны [біскупы і генеральныя настояцелі] павінны сцерагчы таго, каб ніхто пад іх юрысдыкцыяй, жадаючы рэвалюцыйных зменаў, не пісаў супраць выкарыстання лацінскай мовы ў выкладанні вышэйшых святых навук альбо ў літургіі, а таксама не лічыў неістотнай волю Святога Пасаду ў гэтай справе і не інтэрпрэтаваў яе памылкова” (“*Paterna iidem sollicitudine caveant, ne qui e sua ditione, novarum rerum studiosi, contra linguam Latinam sive in altioribus sacris disciplinis tradendis sive in sacris habendis ritibus usurpandam scribant, neve praeiudicata opinione Apostolicae Sedis voluntatem hac in re extenuent vel perperam interpretentur*”).

¹⁷ Другі Ватыканскі сабор, канстытуцыя пра святую літургію *Sacrosanctum concilium*, 36, 1: “*Linguae latinae usus, salvo particulari iure, in Ritibus latinis servetur*”. Пар. № 101, 1: “Паводле векавой традыцыі лацінскага абраду духоўныя павінны захаваць у Афіцыі лацінскую мову. Аднак тым духоўным, для якіх лацінская мова ўяўляе сур’ёзную перашкоду ў належным чытанні Афіцыя, ардынарый можа ў асобных выпадках дазволіць выкарыстанне перакладу на нацыянальную мову”. (“*Iuxta saecularem traditionem ritus latini, in Officio divino lingua latina clericis servanda est, ... singulis pro casibus, iis clericis, quibus usus linguae latinae grave impedimentum est quominus Officium debite persolvant*”).

¹⁸ Інструкцыя *In edicendis*, прадмова: “Выдаючы нормы адносна мовы, якая павінна выкарыстоўвацца ў Божым Афіцыі ў хоры, пры супольнай і прыватнай цэлебрацыі, Святы Другі Ватыканскі сусветны сабор улічваў як захаванне спрадвечнай традыцыі Лацінскага Касцёла, так і спрыянне духоўнаму дабру ўсіх тых, хто вызначаны да гэтай малітвы і хто ў ёй удзельнічае. Менавіта таму ён палічыў правільным даць дозвол на выкарыстанне народнай мовы ў пэўных сітуацыях і ясна акрэсленаму колу асобаў” (“*In edicendis normis quae linguam respiciunt adhibendam in celebratio divini Officii in choro, in communi aut a solo, sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum secundum prae oculis habuit et saecularem Ecclesiae latinae traditionem tutandam et bonum spirituale promovendum eorum omnium qui ad hanc precationem sunt deputati vel ipsam participant. Hac de causa opportunum duxit, quibusdam in adiunctis et personarum bene determinatis ordinibus, usum linguae vernaculae concedere*”). У раздз. 1 гэты дакумент цытуе *Sacrosanctum concilium*, 101, кажучы, што “рэлігійныя супольнасці духавенства, якія маюць харавы абавязак, захоўваюць цэлебрацыю Божлага Афіцыя ў хоры на лацінскай мове” (“*Religiones clericales “choro adstrictae” Officium divinum “in choro” lingua latina celebrare tenentur*”). Таксама ён робіць некалькі канкрэтных саступак у выкарыстанні народных моў, напрыклад для місійных краін з дазволу кампетэнтнай улады.

¹⁹ Канстытуцыя *Sacrosanctum concilium* была апублікавана 4 снежня 1963 года, а інструкцыя *In edicendis* 23 лістапада 1965 года.

²⁰ Бенедыкт XVI, паслясінадальная апостальская адгартыя *Sacramentum caritatis* (2007), 62: “Прашу, каб будучыя святары ўжо ў семінарыі былі прыгатаваны да разумення і цэлебравання св. Імшы на лацінскай мове, а таксама да выкарыстання лацінскіх тэкстаў і выканання грыгарыянскага спеву. Не трэба занябоўваць магчымасці, каб самі вернікі былі навучаны больш агульным малітвам на лацінскай мове і грыгарыянскаму спеву пэўных частак літургіі” (“*In universum petimus ut futuri sacerdotes, inde a Seminarii tempore, ad Sanctam Missam Latine intellegendam et celebrandam nec non ad Latinos textus usurpandos et cantum Gregorianum adhibendum instituantur; neque neglegatur copia ipsis fidelibus facienda ut notiores in lingua Latina preces ac pariter quarundam liturgiae partium in cantu Gregoriano cantus cognoscant*”). Пар. кан. 249: “План падрыхтоўкі святароў павінен прадугледжваць, каб семінарысты не

10. Найперш трэба звярнуць увагу на словы Папы Бенедыкта XVI пра тое, што частае наведванне лацінскіх Імшаў дапамагае вернікам пазнаёміцца з многімі тэкстамі і, такім чынам, разумець іх нават без непасрэднага звароту да перакладу. Нават невялікая літургічная катэхізацыя пазнаёміць вернікаў з перакладамі знаёмых ім тэкстаў, такіх як “Gloria”, і дасць ім магчымасць паразважаць над імі. Знаёмства з больш шырокім рэпертуарам літургічных тэкстаў дазволіць вернікам выхопліваць лацінскія словы і фразы, каб разумець, пра што кажа тэкст, дзе ён знаходзіцца ў літургіі, а таксама нагадаць ім тое, што яны ўжо пра яго ведаюць.
11. У канстытуцыі *Sacrosanctum concilium* моцна падкрэсліваецца важнасць літургічнай фармацыі²¹. Надзвычайная форма рымскага абраду стварыла багатую традыцыю імшалаў для вернікаў і іншых дапаможнікаў, якія спрыяюць сачэнню за літургіяй і яе вывучэнню. Каментарыі да літургічнага года, напісаныя Праспэрам Геранжэ, бл. Ільдэфонса Шустэрам і Піем Паршам, з’яўляюцца помнікамі традыцыі, якія варта вывучаць толькі дзеля іх саміх²².
12. Варта таксама заўважыць, што вялікай перавагай для вернікаў, якія наведваюць Імшу на лацінскай мове паводле Імшала 1962 года, з’яўляецца адносна невялікая колькасць літургічных тэкстаў. Абмежаваны аб’ём лекцыянарыя, частае выкарыстанне невялікай колькасці агульных тэкстаў пра святых і ватыўных Імшаў, паўтарэнне нядзельнай Імшы ў буднія дні, невялікая колькасць прэфацый і г. д. робяць сапраўды магчымым грунтоўнае знаёмства звычайных каталікоў з Імшалам.
13. Акрамя таго, выкарыстанне лацінскай мовы можа непасрэдна дапамагаць удзелу ў літургіі. Св. Ян Павел II зрабіў наступную заўвагу ў сваім апостальскім пасланні *Dominicae cenae* (1980) у кантэксце досведу вернікаў, якія прымаюць удзел у набажэнствах старажытнай літургічнай традыцыі:

Тым не менш існуюць таксама і тыя людзі, хто быў выхаваны на старой Імшы на лацінскай мове і цяпер адчувае недахоп гэтай “адзінай мовы”, якая ва ўсім свеце была выразам еднасці Касцёла і праз свой шляхетны характар выклікала глыбокае адчуванне Эўхарыстычнай Таямніцы²³.

толькі старанна вывучалі родную мову, але таксама добра засвоілі лацінскую мову” (“Institutionis sacerdotalis Ratione provideatur ut alumni non tantum accurate linguam patriam edoceantur, sed etiam linguam latinam bene calleant”). Пар. таксама дэкрэт Другога Ватыканскага сабору пра фармацыю святапроў *Optatam totius*, 13, наконт семінарыстаў: “Больш за тое, яны павінны атрымаць такое веданне лацінскай мовы, каб мець магчымасць разумець і выкарыстоўваць шматлікія навуковыя крыніцы і дакументы Касцёла. Вывучэнне літургічнай мовы кожнага асобнага абраду трэба лічыць неабходным; урэшце, трэба падтрымліваць належнае веданне моў Святога Пісання і Традыцыі”.

²¹ *Sacrosanctum concilium*, 41-46.

²² А. Праспэр Геранжэ, абат Салемскага абацтва, “L’Année Liturgique”, на французскай мове апублікавана ў 15 т. з 1841 па 1844 гг. (апублікавана на англійскай мове пад назвай “The Liturgical Year” у 1949 г.). Бл. Ільдэфонса Шустэр, арцыбіскуп Мілана, “Liber Sacramentorum”, на італьянскай мове апублікавана ў 5 т. у 1919 г. (апублікавана на англійскай мове пад назвай “The Sacramentary” ў 1924 г.). А. Пій Парш, “Das Jahr des Heiles”, апублікавана ў 3 т. у 1923 г. (апублікавана на англійскай мове пад назвай “The Church’s Year of Grace” ў 1953 г.). Гэтыя працы, асабліва працы Геранжэ і Парша, атрымалі і атрымліваюць шырокае распаўсюджанне. Тэкст “L’Année Liturgique” прынамсі часткова даступны анлайн на французскай (<http://www.abbaye-saint-benoit.ch/gueranger/anneliturgique/index.htm>) і англійскай мове (<http://www.liturgialatina.org/lityear/>).

²³ Св. Ян Павел II, апостальскае пасланне *Dominicae cenae* (1980), 10: “Non tamen desunt qui, secundum veteris liturgiae Latinae rationem acriter instituti, defectum huius “unius sermonis” percipiunt, qui in universo

Гэтыя годнасць і ўніверсальнасць лацінскай мовы, якія падкрэсліваў св. Ян XXIII²⁴, сапраўды з'яўляюцца істотнымі элементамі “сакральнага характару”, які адзначаюць у надзвычайнай форме Папа Бенедыкт XVI²⁵. Неабходнасць выкарыстання ў літургіі мовы, прынамсі ў пэўнай ступені аддзеленай ад звычайнай размоўнай гутаркі, шматразова падкрэслівалася ў апошнія дзесяцігоддзі²⁶.

14. Гэтае пытанне закралася ў Пазіцыі № 2²⁷. Надзвычайная форма мае шмат рысаў, якія могуць здавацца перашкодамі для ўспрымання: складанасць абрадаў, схаваны характар некаторых цырымоній, ціхае чытанне некаторых тэкстаў і перадусім выкарыстанне лацінскай мовы²⁸. Насамрэч яны не з'яўляюцца перашкодамі для ўспрымання, калі мы разумеем удзел як уплыў, які літургія аказвае на ўдзельніка, ствараючы “глыбокае адчуванне Эўхарыстычнай Таямніцы”. Яны з'яўляюцца часткамі цэльнай сістэмы, якая як вербальнымі, так і невербальнымі сродкамі эфектыўна перадае выключную значнасць літургічнай падзеі. З усіх элементаў лацінскай літургічнай традыцыі, якія складаюць гэтую сістэму, выкарыстанне лацінскай мовы здаецца найбольш відавочным і найбольш важным.

orbe terrarum unitatem Ecclesiae significat et indole sua dignitatis plena altum sensum Mysterii eucharistici excitavit”.

²⁴ Св. Ян XXIII, зноў цытуючы Пія XI, кажа пра яе “сціслыя, багатыя, разнастайныя, велічныя і шляхетныя рысы” (“Neque hoc neglegatur oportet, in sermone Latino nobilem inesse conformationem et proprietatem; siquidem loquendi genus pressum, locuples, numerosum, maiestatis plenum et dignitatis (4) habet, quod unice et perspicuitati conducit et gravitati”), *Veterum sapientia*, 3, цытата з Пія XI, апостальскае пасланне *Officiorum omnium*, 1 жніўня 1922 года: AAS 14 (1922), 452-453.

²⁵ Ліст Папы Бенедыкта XVI да біскупаў з нагоды *motu proprio Summorum Pontificum* (2007).

²⁶ Інструкцыя *Varietates legitimae* (1994), 39: Мова літургіі, “акрамя праўдаў веры, павінна заўсёды выказваць веліч і святасць таямніцаў, якія цэлебуюцца”. Інструкцыя *Liturgiam authenticam* (2001), 27 заклікае развіваць “сакральны стыль, які пачне быць распазнавальнай часткай літургічнай мовы”.

²⁷ Пазіцыя № 2, “Літургічная пабожнасць і ўдзел у літургіі”, асабліва 8–10.

²⁸ Сцвярджанне, што гэтыя рысы з'яўляюцца перашкодай для ўдзелу, зробленае на сінодзе ў Пістоі, было асуджана Папам Піем VI у апостальскай канстытуцыі *Auctorem fidei* (1794), 33: “Сцвярджанне сінода, у якім ён выказвае жаданне знішчыць прычыны, якія часткова давялі да таго, што прынцыпы, звязаныя з парадкам літургіі, аказаліся забытымі, “вярнуўшы літургіі большую прастату абрадаў, выражаючы яе на народнай мове і гучна прамаўляючы словы”; [Каментарый:] быццам бы сённяшні парадак літургіі, прыняты і зацверджаны Касцёлам, у пэўнай меры нарадзіўся з-за таго, што прынцыпы, якімі ён павінен кіравацца, аказаліся забытымі — [Тэалагічная кваліфікацыя сцвярджання:] неразважлівае, абразлівае для пабожных вусэй, крыўднае для Касцёла, спрыяючае абвінавачванням ерэтыкоў супраць яго”.